

Elsevier, 66ste jaargang, nummer 29, 24 juli 2010, blz. 22-25

Splijtzwam Boeddha

Haat en nijd in de polderboeddhistische zuil

De Boeddhistische Unie Nederland staat op springen. Critici verwijten het bestuur intimidatie en machtsmisbruik. Een kleine groep binnen de Unie en de hieraan gelieerde Boeddhistische Omroep Stichting zou andersdenkenden de mond snoeren. Een aantal leden wil nu voor zichzelf beginnen. 'Dit kan zo niet langer.'

Wierd Duk

Nederlandse boeddhisten vliegen elkaar in de haren. Leden van de Boeddhistische Unie Nederland (BUN), de koepelorganisatie waaraan zo'n veertig boeddhistische gemeenschappen (*Sangha's*) zijn verbonden, hekelen het 'autoritaire' optreden van het bestuur. Dissidenten treden niet met naam en toenaam naar buiten, uit angst voor represailles. 'Bij de Unie heersen leugens en bedrog,' zegt een woordvoerder van kritische leden. Samen met de leiding van elf andere *Sangha's* onderzoekt hij de mogelijkheid om zich van de Unie af te scheiden. Ze willen een nieuw, overkoepelend orgaan opzetten.

Voor emeritus hoogleraar polemologie Johan Niezing (78) komt deze ontwikkeling niet als een verrassing. Boeddhisme mag gelden als synoniem voor begrip en tolerantie, binnen het georganiseerde boeddhisme in Nederland is het al jaren hommeles. Niezing herinnert zich 'hevige ruzies over geld en macht' in zijn tijd als bestuurder bij de Boeddhistische Unie en bij de Boeddhistische Omroep Stichting (BOS). 'Er gebeurde van alles wat niet door de beugel kon.'

Een aantal leden van de Unie riep in november het bestuur op inzage te geven in alle bestuursstukken. Zij eisten de tekst op van een omstreden collectieve overeenkomst met zorgverzekeraar Zilveren Kruis Achmea. Maar de leden kregen nul op het rekest. Sterker: ze kregen helemaal geen antwoord. 'Die petitie is ter kennisgeving aangenomen,' zegt vicevoorzitter van de Unie, Petra Hubbeling. 'Een meerderheid van de leden herkende zich er niet in.'

Het hoog oplopende conflict typeert de slechte onderlinge verhoudingen in de boeddhistische gemeenschap. Iedereen kent elkaar, vetes etteren jarenlang door, soms decennialang. En steeds weer klinkt het verwijt dat een handvol 'beroepsboeddhisten' elkaar lucratieve baantjes toespeelt en onderling gemeenschapsgeld verdeelt.

Johan Niezing had vooral moeite met de twee directeurs van de Boeddhistische Omroep Stichting: Jean Karel Hylkema en Babeth VanLoo, destijds levenspartners. Niezing zag de twee permanent ruziën over het te voeren beleid: 'We hebben jaren vergaderd over de vraag wat nou precies de bevoegdheden moesten zijn van beide directeurs. Nooit ging het over de uitzendingen.'

Behalve Hylkema, VanLoo en Hubbeling behoren tot de insiders nog ex-Unie-voorzitter Varamitra (alias van Theo Alkemade), diens opvolger bij de Unie, Francisca Boel, de huidige algemeen directeur van de omroep, Gertjan Mulder, en enkele anderen. Jean Karel Hylkema (72) verwerpt de kritiek dat een groepje intimi elkaar de bal toespeelt. 'Ik word gevraagd omdat mensen denken dat ik geschikt ben. En ik stel zelf ook mensen voor die ik goed vind, zoals Varamitra.

Vredelievend

De Boeddhistische Unie Nederland heeft als enige representant van het georganiseerde boeddhisme in Nederland invloed. Maar niemand controleert de aanspraken van de Unie op het aantal boeddhisten dat Nederland zou tellen. Dat komt door het beeld van boeddhisten als vredelievend en gezagsgetrouw. Op hen wordt minder scherp gelet dan op, bijvoorbeeld, moslims.

Het bestuur koestert ambitieuze plannen. De Unie werkt aan een boeddhistische zuil met een omroep, onderwijsinstellingen, een hospice, collectieve zorgverzekeringpolis, en een opleiding voor geestelijk verzorgers van boeddhistische gedetineerden.

Sinds 2000, toen de overheid het boeddhisme erkende als levensbeschouwelijke hoofdstroming en de Boeddhistische Unie Nederland een zendmachtiging kreeg, bezit haar omroep een licentie. In 2008 werd de Unie door het ministerie van Justitie bovendien erkend als 'Boeddhistische Zendende Instantie'. Op grond van die overeenkomst mag de Unie geestelijke verzorging aanbieden in gevangenissen. Onlangs werd met de Vrije Universiteit in Amsterdam afgesproken om een universitaire opleiding voor boeddhistische geestelijk verzorgers op te zetten. In Amsterdam gaat in 2011 bovendien de eerste boeddhistische basisschool open: de Mandalaschool.

Sinds 2006 heeft de Unie al een collectieve overeenkomst met zorgverzekeraar Zilveren Kruis Achmea (de 'boeddhistenpolis'). Achmea betaalt de Unie jaarlijks 19.000 euro aan 'onkosten' omdat die de polis onder haar leden promoot. Dit bedrag beslaat 80 procent van de inkomsten van de Unie. De organisatie is dus financieel afhankelijk van Achmea. Jean Karel Hylkema maakte deze constructie mogelijk als penningmeester van de Unie. En hij is er trots op, 'al erken ik dat er een zeker risico aan zit'.

De samenwerking met Achmea is een voorbeeld van de commerciële koers die de Unie onder (oud-)voorzitter Varamitra ('boeddhisme is business, boeddhisme is hot') ging varen. Puristen gaat dit te ver. Zij wijzen erop dat de commerciële band met Achmea heikel is.

Het bedrag van 19.000 euro lijkt een verkapte provisie – een woordvoerder van Achmea spreekt ook over 'een provisie, omdat de Unie de reclame en de marketing voor de zorgpolis voor haar rekening neemt'. Maar de Unie is geen erkende tussenpersoon en heeft geen vergunning om provisie te incasseren. Het risico bestaat dat de Boeddhistische Unie in aanvaring komt met de fiscus of de Autoriteit Financiële Markten (AFM).

Om al deze arrangementen – van de oprichting van de boeddhistische omroep tot de invoering van de boeddhistenpolis – te rechtvaardigen, is het noodzakelijk dat de Unie aan haar onderhandelingspartners laat zien te beschikken over een ruime achterban. Maar hoeveel boeddhisten zijn er echt in Nederland? Dit is moeilijk vast te stellen.

Boeddhisten staan, anders dan protestanten of katholieken, niet geregistreerd. De Unie heeft door de jaren heen met cijfers gegoocheld: in 1996 waren er 33.000 boeddhisten, in 1999 al 169.000 en in 2004 zelfs 250.000. In haar zendmachtigingsaanvraag voor 2010-2015 stelt de Unie dat het boeddhisme met 900.000 aanhangers de grootste religieuze stroming is na het christendom in Nederland.

Op basis van dit aantal vroeg de boeddhistische omroep om een verhoging van haar status van C naar B. Oud-directeur van de omroep Jean Karel Hylkema legt uit: 'Van de Nederlanders ouder dan 18 jaar zegt 6,6 procent dat zij het boeddhisme de belangrijkste religie vinden. Zo komen wij aan die 900.000. Criterium voor een zendmachtiging is of er een publiek is dat affiniteit heeft met het boeddhisme. Dat is het geval.'

Volgens Varamitra kan het aantal Nederlanders dat affiniteit heeft met het boeddhisme oplopen tot anderhalf miljoen, als je alle mensen meetelt die een boeddhabeeldje in huis hebben of een boek in de kast hebben staan over het boeddhisme. 'Iedereen die zich boeddhist voelt, mag zich zo noemen.'

Het Commissariaat voor de Media ging niet akkoord met deze rekkelijke methode van boeddhisten tellen, en wees het verzoek van de Unie af om verhoging van de omroepstatus. Het Commissariaat houdt het aantal boeddhisten in Nederland op ongeveer 120.000, onder wie een groot aantal allochtonen: Chinezen, Vietnamezen en Thai. De status van de omroep bleef C.

Rob Hogendoorn, promovendus aan de faculteit voor godsdienstwetenschappen in Leiden en 'kritisch boeddhist', hekelt het gewapper met cijfers door de boeddhistische organisaties. Hooguit twintigduizend leden van de *Sangha's* zijn bij de Unie aangesloten, zegt hij. 'De Unie hanteert een spookpopulatie. Die boeddhistische zuil, waaraan ze zogenaamd werkt, is in werkelijkheid gewoon leeg!' Hogendoorn verwijst naar het bescheiden aantal 'boeddhistenzorgpolissen' dat werd afgesloten (1.000) en naar het 'tegenvallende aantal' steunverklaringen voor de Mandalaschool (tot dusver 223). 'Er is helemaal geen publiek voor.'

Het ergert critici als Hogendoorn dat de Unie individuele boeddhisten niet de mogelijkheid aanbiedt van een lidmaatschap, maar dat de Unie wél beweert 'alle boeddhisten' in Nederland te vertegenwoordigen als het erop aankomt een zendmachtiging in de wacht te slepen of een collectieve zorgpolis af te sluiten. Zelfs mensen met alleen maar een boeddhabeeldje op de boekenkast tellen dan mee. Hogendoorn: 'De aanspraken van de Unie op representativiteit is nergens op gebaseerd.'

Omstreden is de manier waarop de Unie oorspronkelijk de zorgpolis van Achmea op

haar website aan de man bracht. 'Sommige Achmea-medewerkers weten niet dat individuen geen lid zijn van de Boeddhistische Unie Nederland,' stond daar. 'Als gevraagd wordt of u lid bent van de Unie, zeg dan dat u bent aangesloten bij een van de organisaties die lid zijn van de Unie. Zelfs als u strikt genomen niet bij een van deze boeddhistische organisaties activiteiten volgt, mag u gebruikmaken van deze collectiviteit'. Hogendoorn vindt dit een 'oproep tot misleiding'. De passage is inmiddels verwijderd.

De Unie maakt zich geen zorgen. 'Het zijn altijd de bekende vier, vijf namen die klagen,' zegt vicevoorzitter Petra Hubbeling. Maar daarmee doet zij onrecht aan de kritiek van de twaalf *Sangha's* die overwegen uit de Unie te stappen. Er moet een nieuwe koepelorganisatie komen, zeggen die critici, waarvan ook individuele boeddhisten lid kunnen worden. Bovendien zou er een boeddhistische ethische commissie moeten komen.

Die commissie zou een oordeel kunnen geven over de verschillende petten die leidende boeddhisten als Hylkema, VanLoo en Varamitra op hebben. Zo bestelde VanLoo als programmadirecteur van de omroep programma's bij haar eigen productiefirma Film Art Amsterdam – en cashte dus dubbel. VanLoo: 'Daar hebben we met het Commissariaat van de Media over gesproken. Dat vond die constructie onwenselijk en we zijn ermee gestopt. Film Art Amsterdam werkt al jaren niet meer voor de boeddhistische omroep.'

Ook het verwijt dat de directeuren van de mini-omroep – behalve Babeth VanLoo tegenwoordig ook algemeen directeur Gertjan Mulder – met zeker 80.000 euro per jaar tot de beter betaalde omroepdirecteuren in Hilversum behoren, raakt haar niet. De Boeddhistische Omroep Stichting (BOS), die jaarlijks bijna 2 miljoen euro aan belastinggeld incasseert voor 23,6 uur televisie en 69,5 uur radio per jaar, wordt wel gekscherend 'Babeths Omroep Stichting' genoemd.

VanLoo: 'Ik word gewoon betaald volgens de cao en ben lager ingeschaald dan mijn collega's van de IKON en de Humanistische Omroep.' Net als de boeddhistische omroep zijn dat omroepen die volgens artikel 2.42 van de Mediawet als kerkgenootschap of genootschap op geestelijke grondslag zendtijd krijgen.

Gedetineerden

Oud-voorzitter van de Unie Varamitra begon afgelopen jaar bij het ministerie van Justitie met het opzetten van de boeddhistische geestelijke verzorging aan gedetineerden. Hij kreeg die functie nadat hij als voorzitter van de Boeddhistische Unie bij Justitie had gelobbyd voor de erkenning van de zendende boeddhistische instantie. Rob Hogendoorn, verantwoordigd: 'Varamitra heeft zijn eigen baantje bij Justitie geregeld. Zo gaat de Unie altijd te werk: aanbod scheidt vraag.'

Maar het is twijfelachtig of er behoefte is aan geestelijk verzorgers voor boeddhistische gedetineerden – goed voor maximaal 4.964 euro bruto. Hogendoorn: 'Om hoeveel boeddhistische gevangenen gaat het helemaal? Thaise, Vietnamese of Chinese

gedetineerden willen geen geestelijke zorg van een westerse bekeerling.'

Jean Karel Hylkema zegt ook die kritiek te kunnen weerleggen. 'Allochtonen boeddhistische gevangenen doen wel degelijk een beroep op westerse geestelijk verzorgers.' En de bedenkingen tegen de aanstelling van Varamitra bij Justitie? 'Wij hadden in Varamitra de beste voorzitter van de Unie sinds tijden en het was een ramp om hem te laten gaan. Maar we hebben hem bij Justitie voorgedragen, omdat hij met zijn achtergrond als verpleegkundige en interim-manager in de zorg verreweg de beste papieren had.'

Volgens de critici is de aanstelling van Varamitra bij Justitie juist een nader bewijs dat de 'beroepsboeddhisten' functies voor elkaar in het leven roepen. Zo hebben in het bestuur van de Boeddhistische Zendende Instantie (BZI), dat Varamitra voordroeg, naast Hylkema nog andere intimi van Varamitra zitting. Namelijk: Artho Jansen, directeur van de Vrije School Den Haag en leerling van Varamitra bij diens Boeddhistisch Centrum Haaglanden, en Gertjan Mulder, huidig algemeen directeur van de boeddhistische omroep. Geen van drieën zou beschikken over aantoonbare kennis en ervaring op het gebied van geestelijke verzorging.

Petten

'Ik ben beter gekwalificeerd voor die functie als hoofd boeddhistische geestelijke verzorging op Justitie dan Varamitra,' zegt psycholoog Jan Dinkelaar (65), lid van de Unie en oprichter van de Bon Garuda Foundation Holland. Dinkelaar werkte als meditatietrainer en yogaleraar in de gevangenis van Scheveningen en als psycholoog-trainer bij Justitie. 'Maar ik ben niet eens benaderd.'

Hoewel het ministerie van Justitie aan Varamitra's aanstelling de voorwaarde verbond dat hij zou terugtreden als Unie-voorzitter bleef Varamitra als adviseur verbonden aan de Unie. En de stichting BZI blijkt te zijn gevestigd op het adres van Varamitra's eigen Boeddhistisch Centrum Haaglanden.

Hylkema zegt van dit laatste geen weet te hebben en vindt dit overigens ook 'geen probleem'. Psycholoog Hans Gijsen (51), die bij de Unie als 'dissident' bekendstaat, reageert verontwaardigd: 'Varamitra heeft werkelijk alle mogelijke petten op.'

Volgens Gijsen heerst in de Unie een conspiracy of silence, een samenzwering om te zwijgen. 'Critici worden geïntimideerd en weggezet als raddraaiers.' Gijsen stelde zich kandidaat als opvolger van vertrekkend Unie-voorzitter Varamitra. Hij werd gesteund door twee Sangha's. 'In de tussentijd diende Varamitra een voorstel in dat kandidaten niet twee, maar vier steunverklaringen moeten overleggen van mensen die minstens vijf jaar lid zijn. Toen heb ik me teruggetrokken. Aan die machtsspelletjes doe ik niet mee.'

Uiteindelijk wordt het polderboeddhisme in diskrediet gebracht, vinden critici. Volgens hen manifesteert de Boeddhistische Unie Nederland, die de beeldvorming bepaalt, zich als een sektarische, ondoorzichtige organisatie. 'In België en Duitsland loopt de

belangenbehartiging van boeddhisten op rolletjes,' weet voormalig Unie-voorzitter Johan Niezing. 'Daar kunnen individuele boeddhisten wél lid worden van koepelorganisaties.'

Helemaal opnieuw beginnen. Veel anders, zegt Niezing, zit er voor het polderboeddhisme niet op. Boeddhisten moeilijk te tellen Klopt het wel, dat grote aantal boeddhisten in Nederland?

[Kadertekst]

Boeddhisten moeilijk te tellen

Klopt het wel, dat grote aantal boeddhisten in Nederland?

Hoe tel je het aantal boeddhisten in Nederland? Het antwoord op die vraag is belangrijk omdat boeddhisten op basis van hun aantallen aanspraak maken op een eigen omroep, op eigen scholen, eigen geestelijke verzorgers voor gedetineerden, een eigen collectieve zorgpolis en op andere instellingen die een boeddhistische zuil uitmaken. Boeddhisten hebben geen doopboek of een register, en dat maakt het moeilijk hen te traceren. De Boeddhistische Unie Nederland vindt dat iedereen die affiniteit heeft met het boeddhisme als boeddhist aangemerkt moet worden. Dit is zo'n 6,6 procent van de Nederlanders ouder dan 18 jaar: negenhonderdduizend mensen. Daarmee zou het boeddhisme de grootste religieuze stroming zijn na het christendom. Critici noemen de cijfers van de Unie bewust misleidend: 'Een spookpopulatie'. Nederland zou in werkelijkheid zo'n vijftig- tot tachtigduizend boeddhisten tellen.